

Social Work & Education

©SW&E. 2022

УДК 304.4

DOI: 10.25128/2520-6230.22.2.1

Оксана Гнатчук,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та
культурології,

Чернівецький національний
університет імені Юрія
Федьковича, Чернівці, Україна;

o.gnatchuk@chnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7456-0834>

Катерина Шестакова,

кандидат соціологічних наук,
асистент кафедри філософії та
культурології,

Чернівецький національний
університет імені Юрія
Федьковича, Чернівці, Україна;

k.shestakova@chnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7239-6329>

Сергій Яремчук,

доктор соціологічних наук,
доцент, доцент кафедри філософії
та культурології,

Чернівецький національний
університет імені Юрія
Федьковича, Чернівці, Україна;

s.iaremchuk@chnu.edu.ua

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2216-8026>

Статус статті:

Отримано: травень 16, 2022

1-ше рецензування: травень 27, 2022

Прийнято: червень 30, 2022

Гнатчук, О., Шестакова, К., Яремчук, С. (2022).

Використання принципів гуманізму в соціальній
роботі. *Social Work and Education*, Vol. 9, No. 2.
pp. 188-196. DOI: 10.25128/2520-6230.22.2.1

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ ГУМАНІЗМУ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Анотація. У статті показано, що задоволення гуманітарних проблем у соціальній роботі сприяє більш повній реалізації розкриття людини в соціумі, особливо у часи трансформації суспільних цінностей на етапі творення «суспільства споживання». У процесі соціальної роботи відбувається формування життєвих та морально-етичних цінностей унаслідок взаємодії особи і суспільства, що є найвищою цінністю, так як йдеться про життя людини, захист її від кризових ситуацій. Проте поступ суспільства, створення соціальних умов, за яких би відбувалася повна реалізація, розкриття людини можливий лише за рахунок задоволення гуманітарних проблем.

У процесі соціальної роботи формуються як життєві, так і морально-етичні цінності. Аксиологічна функція соціальної роботи в основному проявляється у взаємодії працівника і клієнта, а також у співпраці між соціальними працівниками та соціальними службами. Найвищою цінністю соціальної роботи Міжнародний етичний кодекс соціальних працівників визнає людину, оскільки соціальна робота виходить із різних гуманістичних, релігійних та демократичних ідеалів і філософських теорій і є універсальною можливістю задоволення людських потреб, які виникають унаслідок взаємодії особи й суспільства, а також розвитку потенціалу людини.

Людина сучасного світу з легкістю змінює діяльність, інтереси, переконання, цінності, що призводить до духовної кризи. Ця криза спричинена не лише процесами глобального характеру, але й внутрішніми питаннями, зокрема соціального захисту, коли людина не в змозі швидко відреагувати на зміни, втрачає навички звичної соціальної поведінки і опиняється у стресовій ситуації або складній життєвій ситуації (безробіття, хвороба, відсутність житла, стан біженця та ін.). Підтримка людини в такій ситуації, допомога у віднаходженні сенсу життя, підняття самооцінки, адаптація до нових суспільних умов великою мірою залежатиме від професійної поведінки працівників соціальної сфери, їх коректній взаємодії з тими, хто потрапив у важку життєву ситуацію. Практична діяльність у цьому випадку полягатиме у визнанні біологічних, психологічних, соціальних та духовних аспектів життя людей, розуміння їх як цілих індивідів.

Ключові слова: гуманізм; соціальна робота; етичні норми; духовність; моральність.

Вступ

Соціальна робота як суспільний феномен останнім часом набуває форм практичного гуманізму, оскільки розв'язує соціальні проблеми і є дієвою відповіддю на проблеми сьогодення, а саме – повноцінне життя для кожного. Доброта, милосердя, взаємоповага, толерантність – суспільний вимір гуманізму, проте в умовах глобалізації, у час розвитку та формування «суспільства споживання», вищезазначені цінності переживають певну трансформацію, втрачаючи свою цінність. Проте поступ суспільства, створення соціальних умов, за яких би відбувалася повна реалізація, розкриття людини можливий лише за рахунок, на нашу думку, задоволення гуманітарних проблем.

У процесі соціальної роботи формуються як життєві, так і морально-етичні цінності. Аксиологічна функція соціальної роботи в основному проявляється у взаємодії працівника і клієнта, а також у співпраці між соціальними працівниками та соціальними службами. Найвищою цінністю соціальної роботи Міжнародний етичний кодекс соціальних працівників визнає людину, оскільки «соціальна робота виходить із різних гуманістичних, релігійних та демократичних ідеалів і філософських теорій і є універсальною можливістю задоволення людських потреб, які виникають унаслідок взаємодії особи й суспільства, а також розвитку потенціалу людини» (Етичний кодекс ... України, 2005).

Окремі аспекти світоглядно-філософського виміру соціальної роботи досліджуються в працях В. Андрущенка і М. Михальченка, які зазначають, що «...всі форми і способи духовності – наука і релігія, мистецтво і мораль – є ефективними засобами пізнання, освоєння світу. Вилучення будь-якої з них з цього процесу збіднює його, спотворює теоретичну модель дійсності, що, безперечно, позначається відповідними деформаціями соціальних технологій...» (Андрущенко, Михальченко, 1996, с. 275). Водночас В. Бех, М. Лукашевич, М. Туленков стверджували: «... у кожному суспільстві, де проводиться соціальна робота, існує своя система цінностей. З погляду соціальної роботи, а також розвитку системи цінностей самих соціальних працівників, дуже важливо враховувати духовний світ, цінності, філософію, етику, а також очікування та ідеали тих, з ким вони працюють» (Бех, Лукашевич, Туленков, 2008, с. 111). О. Безпалько, І. Грига, А. Капська, І. Зверева, В. Полтавець, Т. Семигіна в своїх працях наголошували на демократичних ідеалах та цінностях соціальної роботи, пов'язаних із розвитком людського потенціалу, правами людини і соціальною справедливістю. Гуманізм як етичний ідеал є предметом філософських досліджень К. Апеля, Ю. Габермаса, М. Гайдеггера, М. Бердяєва, М. Бубера, Е. Фрома, А. Швейцера. Крім цього, соціальний аналіз гуманізму здійснили такі сучасні дослідники, як Р. Вайнола, В. Гузенко, Н. Кіяшко, І. Козубовська, В. Кувакін, О. Рогова, О. Токман, І. Трубавіна, Н. Шакун та ін, наголошуючи на професійно-духовних цінностях у соціальній сфері.

Мета роботи – розкрити механізм використання гуманістичних принципів у соціальній роботі. Реалізація цієї мети передбачає розв'язання таких завдань: проаналізувати причини та умови необхідності використання гуманістичних цінностей у соціальній роботі; дослідити зміст та складові морально-духовних цінностей працівників соціальної сфери; довести важливість морально-етичного,

духовного аспекту у налагодженні партнерських відносин соціального працівника з клієнтом; розкрити потенціал використання гуманістичних принципів у соціальній роботі в умовах сьогодення.

Методологія дослідження

При проведенні дослідження нами була використана інтерпретативна (постпозитивістська) парадигма, яка спирається на використання якісних методів аналізу даних. Отож, спершу нами було проаналізовано низку зарубіжних документів, які визначають та регламентують принципи і стандарти соціальної роботи, зокрема «Етика соціальної роботи – принципи і стандарти» (1994), «Етика в соціальній роботі, положення про принципи» (2004), «Глобальне визначення соціальної роботи» (2014), «Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи» (2018). При цьому наше бачення дев'яти основних принципів етики соціальної роботи корелює з інтерпретаціями, здійсненими Т. Семигіною у праці «Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи» (2015). Передусім мова йде про те, що основні складові етичних принципів стосуються гуманістичного чинника, зокрема визнання соціальними працівниками у своїх клієнтах природженої гідності та цінності усіх людей, повага до громадянських та соціальних прав, досягнення соціальної справедливості.

Далі нами було здійснено якісний аналіз документа, який регламентує принципи соціальної роботи – «Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України» (2005). У ньому зазначаються орієнтири, яких повинні дотримуватись соціальні працівники, їх службові обов'язки, прописана організація взаємодії з клієнтами. Основним засобом аналізу вищезгаданого документа стала гуманістична теорія соціальної роботи, яка полягає у визнанні людини найвищою цінністю, наголошуючи на її гідності та праві на достойне життя. Стверджується, що гуманістичні принципи є невід'ємною частиною професійної діяльності соціальних працівників, без яких соціальна робота втрачає свої основні сенси.

Результати і обговорення

Вивчаючи питання методології антропологічного потенціалізму на сучасному етапі, яке є одним із інноваційних способів вирішення проблеми гуманізації як особистості, так і спільноти, дослідники зазначають: «...це означає підтримку гідної, добродійної людини, здатної не лише до компетентної діяльності з імунітетом до імітацій, а й до творення людяності і у духовно-культурному, і в економічному, і у політичному вимірах соціального буття – основних вимірах, де відбувається консолідація. При цьому варто усвідомлювати, що консолідація країни – це консолідація не лише людей, а й інститутів та спільнот, серед яких найважливішими є держава та громадянське суспільство» (Пирожков, Хамітов, 2020, с. 193).

Життя людини – найвища цінність, тому кожна людина заслуговує мати достойне життя, право на повагу, незалежно від віросповідання, расової приналежності, незважаючи на вік, расу, стать тощо. Навіть якщо мова йде про девіантну поведінку (злочинець, наркоман, людина з психічними відхиленнями), людина, яка потрапила у складні життєві обставини, має право на людське

(гуманне) ставлення соціального працівника, так як потребує допомоги. Хоч, на жаль, стосовно вищезазначених категорій населення законодавча база є недосконалою, то у соціальній роботі принцип соціальної справедливості повинен неухильно дотримуватися.

Практичне ж значення соціальної роботи більшою мірою проявлятиметься в етиці поведінки соціального працівника, а саме у принципах професійної діяльності, у вияві чуйності, ввічливості, співчуття, відкритості, чесності, доброзичливого ставлення, віри у власні сили людини, визнання права кожного на самовизначення, створення рівних можливостей. Ці принципи становлять базові інструментальні (професійні або цінності-засоби) цінності соціальної роботи та діяльності соціального працівника.

Професійна етика соціальної роботи докладно описана у праці «Етика соціальної роботи: принципи і стандарти, схваленого Міжнародною федерацією соціальних працівників (МФСП) у 1994 р. (The Ethics of Social Work – Principles and Standards, 1994; Етика соціальної роботи: принципи і стандарти, 1998). Цей документ є загальною основою для соціальних працівників у досягненні найвищих стандартів професійної доброчесності. У 2004 році на заміну документа «Етика соціальної роботи: принципи і стандарти» МФСП та МАШСР був ухвалений документ «Етика соціальної роботи, декларація принципів» (Ethics in Social Work, Statement of Principles, 2004), де подається визначення соціальної роботи та наголошується на принципах прав людини та соціальну справедливість, описуються загальні етичні принципи соціальної роботи. Ключові теоретичні концепції соціальної роботи витлумачує документ ухвалений у 2014 році МФСП та МАШСР – Глобальне визначення соціальної роботи (Global Definition of Social Work, 2014). Подальші документи стосувалися переосмислення та доповнення попередніх і зосередилися на таких питаннях, як: обстоювання гідності і цінності людей, роль соціальної роботи в розбудові демократії, роль соціальної роботи в системі соціального захисту тощо.

У липні 2018 року було ухвалено «Глобальну декларацію етичних принципів соціальної роботи». В їх основі – однакові дев'ять принципів етики, підтриманих як практиками, так і академічною спільнотою. Ґрунтовно ці принципи описані Т. Семигіною у праці «Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи», а саме: «1. Визнання гідності людини (Recognition of the Inherent Dignity of Humanity); 2. Сприяння правам людини (Promoting Human Rights); 3. Сприяння соціальній справедливості (Promoting Social Justice); 4. Сприяння праву на самовизначення (Promoting the Right to Self-Determination); 5. Сприяння праву на участь (Promoting the Right to Participation); 6. Повага конфіденційності та приватності (Promoting the Right to Participation); 7. Ставлення до людей як до цілісних індивідів (Treating People as Whole Persons); 8. Етичне використання технологій та соціальних медіа (Ethical Use of Technology and Social Media); 9. Професійна доброчесність (Professional Integrity) (Семигіна, 2015, с. 6-11). Вищезгадана Декларація етичних цінностей вказує на взаємну співпрацю соціального працівника та клієнта, зауважуючи на основоположних гуманних цінностях, загалом зважаючи і оберігаючи людську гідність та права людини. Великого значення надається етичним принципам професії соціального

працівника та соціальної роботи, що сприяють соціальним змінам та соціальному розвитку в умовах глобальних змін.

Ключовою ідеєю принципів є визнання соціальними працівниками у своїх клієнтах природженої гідності та цінності усіх людей, повага до громадських і соціальних прав, досягнення соціальної справедливості. Увага також приділяється забезпеченню від будь-якої дискримінації (вік, громадянський статус, етнічність, гендер, мова, думки, фізичні або розумові здібності, бідність, релігія, духовні настанови тощо). Вітається прийняття клієнтами власних рішень та підняття ними власної самооцінки. Окрім того, задекларовані етичні постулати містять положення дотримання конфіденційності та недоторканості приватного життя клієнтів та ставлення до них як до самодостатніх особистостей, цілих індивідів. Порушення етичних стандартів може відбутися через те, що зараз людство живе в інформаційному суспільстві і інформаційні технології, соціальні медіа можуть, окрім користі, завдати удару по конфіденційності клієнтів. Соціальні працівники повинні працювати таким чином, щоб не допустити конфлікту інтересів. А для цього вони повинні належним чином працювати над своїм професійним ростом, а надто над власним кодексом етики, розвиваючи компетенції, реалізуючи чесне виконання своєї праці.

В Україні етичні принципи соціальної роботи прописані в «Етичному кодексі спеціалістів із соціальної роботи України». Це документ, який націлює на здійснення соціальної роботи в багатьох функціональних сферах з метою розвитку потенціалу та можливостей особистості, а також із задоволення людських потреб (Етичний кодекс ... України, 2005). У цьому документі зазначаються принципові орієнтири, яких повинні дотримуватись працівники соціальної сфери, їх службові обов'язки, прописана організація взаємодії з клієнтами. Важливого значення у документі надано розв'язанню моральних проблем клієнтів та етичному професійному ставленню до нього спеціаліста соціальної сфери. «Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи» укладений з урахуванням вітчизняного практичного досвіду та із дотриманням міжнародних стандартів, а саме положень Міжнародної Федерації соціальних працівників (IFSW), яка відбулася в 1994 році у м. Коломбо (Шрі-Ланка).

Складовими «Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України», є: «етичні принципи діяльності спеціалістів із соціальної роботи (перелік базових етичних ідей і традицій, що стають підґрунтям для прийняття етичного рішення в соціальній роботі); норми етичної поведінки спеціалістів із соціальної роботи (основа професійної діяльності) (Етичний кодекс ... України, 2005, с. 1).

Величезна кількість різнопланових обставин, наявність суб'єктивних факторів вимагають від працівника соціальної сфери вияву морально-духовних характеристик і власних, і клієнта, вміння використання на практиці (дії, мотиву, мети, наміру) власної світоглядної культури як способу пізнання для ефективнішої оцінки ситуації. Специфічність соціальної роботи полягає у тому, що містить неповторні ситуації, протиріччя, які потрібно вирішувати негайно, причому не порушуючи моральних норм та принципів.

Допомогою у вищезазначеному випадку може стати гуманістична теорія соціальної роботи, що спрямована на пробудження резервів особистості людини, її

сил добра, емпатії, психічного здоров'я і бажання до самовдосконалення. Ідеї гуманізму на різних етапах історичного розвитку набували різної інтерпретації, що визначало її специфічний зміст. Сучасні науковці зауважують на множинності співіснування гуманістичних ідей (теологічна, матеріалістична, ідеалістична тощо), проте всі вони одностайні у визнанні людини найвищою цінністю, наголошуючи на її гідності та праві на достойне життя: «Поважання людської особистості, її гідності, прагнення забезпечити та гарантувати основні права особистості, підтримка знедолених, соціально «вразливих» громадян (філантропія, благодійництво), віра у можливість вдосконалити індивіда засобами виховання та культури» (Пазенок та ін., 2001, с. 48). Соціальний працівник, допомагаючи своєму клієнту, який потрапив у складну ситуацію, повинен «дати насаги» у розумінні, що він самотужки, використовуючи власний моральний потенціал і з мінімальною допомогою зможе знайти вирішення проблеми. Такий недирективний підхід до розв'язання проблем клієнтів складає особливість гуманістичної теорії та допомагає переконати клієнта у його спроможності самотужки віднайти своє місце в соціумі, визначитися з подальшою стратегією власного життя.

Дотримуючись гуманістичної теорії в соціальній роботі, соціальні працівники, таким чином, роблять клієнтів активними творцями свого власного життя, виявляючи при цьому щире співпереживання, не даючи конкретних рекомендацій, а лише власному вияву думок самого клієнта, залишаючись у цій ситуації на другому плані.

Використання ресурсів своєї власної особистості (морально-етичний, духовний аспект) у налагодженні партнерських відносин із клієнтом, а в результаті досягнення спільної мети і буде застосуванням гуманістичної теорії на практиці. Такий підхід можна використати і в груповій роботі, коли вирішуються питання взаємної допомоги і кожен член групи має можливість висловитись, бути почутим, відчувати вагомість власних думок. Роль соціального працівника в такій ситуації – фасилітатор (посередник), який допомагає висловлювати свої почуття, координує дискусію, знімає напругу, тобто полегшує самореалізацію особистості.

Соціальна робота і ефективність гуманістичної теорії виявляє себе також з етнічними групами (переселенці), у групах ризику (ВІЛ-інфіковані, діти з неблагополучних сімей та ін.), а також робота в громаді. Окрім того, сучасні фахівці-теоретики з соціальної роботи визначають її гуманітарний аспект як один з видів діяльності людини, специфіка якої полягає у тому, що вона націлена на надання адресної допомоги. Адресна допомога надає можливість отримати допомогу найбільш нужденним верствам населення, так як кращим чином забезпечує соціальну справедливість, оскільки цільовий характер адресної допомоги дає змогу не розтрачувати ресурси, а спрямовувати їх саме тим особам і на ті цілі, які є пріоритетними та забезпечити ринкові розрахунки між різними економічними агентами. Окрім того, вона завжди обмежена на відміну від пільг, а також вартість адресної допомоги для бюджету може бути чітко підрахована. В Україні діють такі основні способи визначення адресування соціальних допомог, як: перевірка засобів існування (доходи нижчі за визначену межу), категоріальний спосіб адресування допомог (пенсіонери, матері-одиначки, багатодітні сім'ї

тощо), спосіб самовизначення (отримувачі самостійно вирішують чи скористатись їм допомогою чи ні).

Висновки

Отже, в умовах сьогодення самодостатня, гідна людина, що здатна не лише до кваліфікованої професійної діяльності, але й до творення духовно-культурного буття суспільства, де відбувається консолідація, є одним із інноваційних принципів вирішення проблеми гуманізації. Практичне значення соціальної роботи більшою мірою проявлятиметься в етиці поведінки соціального працівника, а саме у принципах професійної діяльності, у вияві чуйності, ввічливості, співчуття, відкритості, чесності доброзичливого ставлення, віри у власні сили людини, визнання права кожного на самовизначення, створення рівних можливостей. Ці принципи становлять базові інструментальні (професійні, цінності-засоби) цінності соціальної роботи та діяльності соціального працівника.

Використання принципів гуманізму в соціальній роботі допоможуть особистості швидше адаптуватися в суспільстві, навчитися розв'язувати власні проблеми, віднайти шляхи самореалізації, налагодити соціальні зв'язки, зайняти активну громадянську позицію. Сутність гуманістичних принципів у соціальній роботі у пошуку таких життєвих істин, що об'єднують і становлять основу соціальної роботи.

Література

Андрущенко, В. П., Михальченко, М. Л. (1996). *Сучасна соціальна філософія: курс лекцій*. Видання друге, виправлене й доповнене. К.: Генеза, 370 с.

Бех, В., Лукашевич, М., Туленков, М. (2008). *Соціальна робота і формування громадянського суспільства: монографія*. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 599 с.

Етика соціальної роботи: принципи і стандарти. (1998). Переклад з англ. Н. Білоус. *Соціальна політика і соціальна робота*, № 4(8), С. 67-75.

Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України. (2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05#Text> (дата звернення: 07.04.2022).

Пазенок, В. С. та ін. (2001). *Гуманізм: сучасні інтерпретації та перспективи*. К.: Укр. центр духовної культури, 380 с.

Пирожков, С. І., Хамітов, Н. В. (2020). *Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини*. К.: Наукова думка, 254 с.

Семигіна, Т. В. (2015). Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*, № 1-2, С. 6-11. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=VAPSV_2015_1-2_3 (дата звернення: 07.04.2022).

Ethics in Social Work, Statement of Principles. (2004). IFSW, IASSW. URL: <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2015/10/Ethics-in-Social-Work-Statement-IFSW-IASSW-2004.pdf> (дата звернення: 07.04.2022).

Global Definition of Social Work. (2014). IFSW, IASSW. URL: <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/> (дата звернення: 07.04.2022).

The Ethics of Social Work – Principles and Standards. (1994). IFSW. URL: <http://raulpage.org/koolitus/ethics1994.html> (дата звернення: 07.04.2022).

USE OF PRINCIPLES OF HUMANISM IN SOCIAL WORK

Oksana Hnatchuk, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Cultural Studies, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine; o.gnatchuk@chnu.edu.ua

Kateryna Shestakova, Candidate of Sociological Sciences, Assistant Professor of the Department of Philosophy and Cultural Studies, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine; k.shestakova@chnu.edu.ua

Serhii Yaremchuk, Doctor of Sociological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Cultural Studies, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine; s.iaremchuk@chnu.edu.ua

Abstract. *The article shows that the satisfaction of humanitarian problems in social work contributes to a fuller realization of human disclosure in society, especially in times of transformation of social values at the stage of creating a "consumer society". In the process of social work is the formation of life and moral and ethical values due to the interaction of the individual and society, which is the highest value, as it is about human life, protecting it from crisis situations. However, the progress of society, the creation of social conditions under which full realization would take place, the disclosure of man is possible only through the satisfaction of humanitarian problems.*

In the process of social work, both vital and moral and ethical values are formed. The axiological function of social work is mainly manifested in the interaction of employee and client, as well as in cooperation between social workers and social services. The highest value of social work is recognized by the International Code of Ethics for Social Workers, as social work is based on various humanistic, religious and democratic ideals and philosophical theories and is a universal opportunity to meet human needs arising from human and social interactions and human potential.

Person of the modern world easily changes activities, interests, beliefs, values, which leads to a spiritual crisis. This crisis is caused not only by global processes, but also by internal issues, including social protection, when a person is unable to respond quickly to change, loses habitual social behavior and finds himself in a stressful or difficult life situation (unemployment, illness, homelessness, refugee status, etc.). Supporting a person in such a situation,

helping to find meaning in life, raising self-esteem, adaptation to new social conditions will largely depend on the professional behavior of social workers, their correct interaction with those in difficult situations. Practical activity in this case will be to recognize the biological, psychological, social and spiritual aspects of human life, understanding them as whole individuals.

Keywords: *humanism; social work; ethical norms; spirituality; morality.*

References

Andrushchenko, V. P., Mikhalchenko, M. L. (1996). *Modern social philosophy: Course of lectures*. The second edition, corrected and supplemented. K.: Genesis, 370 p. (in Ukrainian).

Bekh, V. P., Lukashevich, M. P., Tulenkov, M. V. (2008). *Social work and formation of civil society: monograph*. K.: NPU named after M. P. Dragomanov, 599 p. (in Ukrainian).

Ethics of social work: principles and standards. (1998). Approved by the International Federation of Social Workers (IFAS). Colombo, Sri Lanka, July 6-8, 1994. Translated from English. N. Belous. *Social policy and social work*, № 4(8), C. 67-75. (in Ukrainian).

Code of Ethics for Social Work Specialists of Ukraine. (2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05#Text> (date of application: 07.04.2022) (in Ukrainian).

Pazenok, V.S. etc. (2001). *Humanism: modern interpretations and perspectives*. K.: Ukr. center of spiritual culture, 380 p. (in Ukrainian).

Pirozhkov, S. I., Khamitov, N. V. (2020). *Civilizational subjectivity of Ukraine: from potentials to a new worldview and human existence*. K.: Scientific opinion, 254 p. (in Ukrainian).

Semigina, T. V. (2015). International social work: global priorities of social development and a new definition of social work. *Bulletin of the Academy of Labor and Social Relations of the Federation of Trade Unions of Ukraine*, № 1-2, P. 6-11. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FIILA=&2_S21STR=VAPSV_2015_1-2_3 (date of application: 07.04.2022) (in Ukrainian).

Ethics in Social Work, Statement of Principles. (2004). IFSW, IASSW. URL: <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2015/10/Ethics-in-Social-Work-Statement-IFSW-IASSW-2004.pdf> (date of application: 07.04.2022).

Global Definition of Social Work. (2014). IFSW, IASSW. URL: <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/> (date of application: 07.04.2022).

The Ethics of Social Work – Principles and Standards. (1994). IFSW. URL: <http://raulpage.org/koolitus/ethics1994.html> (date of application: 07.04.2022)

Article history:

Received: May 16, 2022

1st Revision: May 27, 2022

Accepted: June 30, 2022